

Передмова до Міжнародного фонетичного алфавіту IPA

Широкому загалу користувачів української мови добре відома вітчизняна фонетична транскрипція, яка застосовується на практиці при створенні орфоепічних словників, методичної та навчальної літератури. Вона побудована на основі української кирилиці з використанням додаткових літер і надрядкових знаків і є досить зручною і простою в користуванні.

Але її практична доцільність помітно зменшується, коли йдеться про вивчення української мови як іноземної представниками інших мов. І це стосується як носіїв мов, для яких є рідною латиниця, так і для тих, хто користується іншими системами письма, наприклад, ієрогліфічною.

Ще в 1886 році розпочала своє існування Міжнародна Фонетична Асоціація, яка поставила собі на меті популяризацію такої науки як фонетика та її практичне застосування. За її ініціативи був створений Міжнародний фонетичний алфавіт "The IPA" (International Phonetic Alphabet), який представляє собою універсальну систему знаків для оформлення на письмі звуків будь-якої мови, незалежно від її системи написання.

Практична цінність алфавіту IPA безперечна. Він є ключем для вивчення та відтворення системи звуків будь-якої мови. Він є стандартом для репрезентації всієї існуючої у світі мовленнєвої палітри.

До вашої уваги пропонується транскрипція української мови, укладена за допомогою IPA в кодуванні Lucida Sans Unicode. Щоб тексти з IPA символами прочитались, відповідні шрифти з IPA-розширенням можна завантажити звідси:

<http://www2.arts.gla.ac.uk/IPA/ipafonts.html>

Детальніше про Міжнародну Фонетичну Асоціацію та Міжнародний фонетичний алфавіт можна дізнатися зі слідуючих веб-сторінок:

<http://www2.arts.gla.ac.uk/IPA/ipa.html>

<http://www2.arts.gla.ac.uk/IPA/ipachart.html>

Укладник фонетичного алфавіту засобами Міжнародного фонетичного алфавіту **IPA** для української мови **Тоня Білоус** запрошує до плідної співпраці всіх небайдужих до долі української мови та її місця у спільноті світових мов і прийме до уваги всі конструктивні зауваження та побажання. Таблиці подаються в порядку: українською мовою, англійською мовою.

Пишіть мені за ел-адресами:

tonia.bilous@skynet.be

ukraspeech@skynet.be

Author of the table "Ukrainian IPA" (in Ukrainian and in English) **Tonia Bilous**

You can kindly contact me by e-mail:

tonia.bilous@skynet.be

ukraspeech@skynet.be

Українська мова засобами міжнародного фонетичного алфавіту *IPA* (*International Phonetic Alphabet*)

Основні приголосні фонери та приголосний алофон [w] (виділений у таблиці фоном)

	Губні	Губно-зубні	Зубні	Альвеолярні	Пост-альвеолярні	Палатальні	Велярні	Глоткові
Проривні	p b		t d				k g	
Африкати			ts dz		tʃ dʒ			
Носові	m		n					
Дрижачі				r				
Щілинні		f	s z		ʃ ʒ		x	ħ
Апроксимант		v				j	w	
Латеральний апроксимант			l					

Де транскрипційні знаки представлені у парі, правий з них являє собою дзвінкий приголосний.

Номери IPA для приголосних

	Губні	Губно-зубні	Зубні	Альвеолярні	Пост-альвеолярні	Палатальні	Велярні	Глоткові
Проривні	101 102		103 104				109 110	
Африкати			211 212		213 214			
Носові	114		116					
Дрижачі				122				
Щілинні		128	132 133		134 135		140	147
Апроксимант		150				153	170	
Латеральний апроксимант			155					

М'які приголосні та напівпом'якшені приголосні алофони (виділені фоном)

	Губні	Губно-зубні	Зубні	Альвеолярні	Пост-альвеолярні	Палатальні	Велярні	Глоткові
Проривні	p ^j b ^j			t ^j d ^j			k ^j g ^j	
Африкати			ts ^j dz ^j		tʃ ^j dʒ ^j			
Носові	m ^j			n ^j				
Дрижачі				r ^j				
Щілинні		f ^j	s ^j z ^j		ʃ ^j ʒ ^j		x ^j	ħ ^j
Апроксимант		v ^j						
Латеральний апроксимант				l ^j				

Де транскрипційні знаки представлені у парі, правий з них являє собою дзвінкий приголосний.

Діакритики**Номер IPA для діакритиків**

˘	нескладотворчий	ɪ̘	432
j	м'які	tʲ	421
ɲ	зубні	t̪	408 (див. Примітка)

Примітка:

Для зручності при позначенні у транскрипції зубних приголосних [d, t, z, s, n, l, ts, dz, tʃ, dʒ, sʃ, zʃ] діакритиком ɲ можна нехтувати. Його застосування як розрізняючого знаку вбачається більш доцільним при зіставленні та протиставленні схожих іншомовних звуків, де саме ця ознака артикуляції служить для їх більш точного відтворення. Наприклад, **дорсально-зубна** артикуляція українських або французьких передньоязикових зімкнених проривних приголосних [d, t] та **апикально-альвеолярна** артикуляція аналогічних англійських, німецьких або нідерландських фонем.

Основні голосні фонemi та голосні алофони (виділені фоном)

	Передній	Середній	Задній
Закритий	ɪ̘		u̘
	ɪ		ʊ
Закритий середній	e̘		o̘
Відкритий середній	ɛ		ɔ
		ɐ̘	
Відкритий			a̘

Номери IPA для голосних

	Передній	Середній	Задній
Закритий	301		308
	319		321
Закритий середній	302		307
Відкритий середній	303		306
		324	
Відкритий			313

Транскрипційний знак з діакритиком**Номер IPA****І** нескладотворчий [i] або [j]

319+432

Примітки :

- Варто згадати існуюче серед фахівців з фонетики української мови протиріччя стосовно опису та позначення деяких основних голосних фонем, а саме наголошених “а” та “е”. Обидві точки зору заслуговують на увагу.

Для “а”: [a] – відкритий переднього ряду [ɑ] – відкритий заднього ряду	Для “е”: [e] – закритий середнього підняття переднього ряду [ɛ] – відкритий середнього підняття переднього ряду
---	--

Авторка цього документу розділяє точку зору фонетистів, які зображають вище зазначені голосні фонemi знаками [a] and [ɛ] з відповідними до них характеристиками. Протилежне тлумачення їх як [a] та [e] може розглядатись як помилкова реалізація цих звуків під впливом російської мови, що є відхиленням від орфоепічних норм літературної української вимови.

- Інша суперечність прослідковується в описі губно-зубного сонорного приголосного [v] та його губного алофону [w], що передаються на письмі літерами “Вв”. Ця розбіжність дуже помітна у прикладі з транскрибуванням слова “вовк”. Два можливих варіанти: приголосний [v] чи його варіант [w] - пропонуються у позиції перед огубленими голосними звуками [ɔ], [u]: вовк [wɔwk] (стр.15, 5), [vɔwk] (стр.12, 6; стр.44,7).

Авторка цього документу погоджується з висновком фахівців (стр.15, 5), що губно-зубна артикуляція [v] перед огубленими голосними [ɔ], [u] не відповідає сучасним орфоепічним нормам української мови та трапляється рідко.

- Алофон [ɪ] називають нескладотворчим **голосним** варіантом фонemi [i] (стр.44, 7) або ж нескладотворчим **приголосним** алофоном фонemi [j] (стр.21, 6).

Використані джерела:

- Pugh S. M. and Press I. (1999) “Ukrainian: A comprehensive grammar” London and New York: Routledge.
- Handbook of the International Phonetic Association (1999), Cambridge, University press.
- Edited by Bernard Comrie and Greville G. Corbett (1993) “The Slavonic Languages” London and New York: Routledge.
- Crystal D. (1995) “The Cambridge Encyclopedia of Language” Cambridge, University press.
- Ponomariv O.D. (1997) “Modern Ukrainian Language”. Kyiv, “Lybid”.
- Paziak O.M., Kysil’ G.G. (1995) “Ukrainian Language and Culture of Speech”. Kyiv, “Vyscha Shkola”.
- Shevchenko L.Y., Rizun V.V., Lysenko Y.V. (1995) “Modern Ukrainian Language”. Kyiv, “Lybid”.

Ukrainian IPA

Phonemes/allophones¹ and their description:

Vowels (+means rounded)			
IPA	Phonetic discription	Example	IPA Transcription
a	open back	‘мама	'ma-me
ɐ	near-open central	‘мова	'mo-vɐ
i	close-front	‘віра	'vi-rɐ
ɪ	near-close near-front	‘примха	'pɾim-xɐ
ɛ	open-mid front	‘велич	'vɛ-lɪtʃ
e	close-mid front	‘Петре, ми’не, ме’не	'pɛ-tre, me-'nɛ, me-'nɛ
ɔ	open-mid back+	‘осінь	'ɔ-sʲinʲ
o	close-mid back +	то’му	to-'mu
u	close back +	‘Умань	'u-mɛnʲ
ʊ	near-close near-back+	ту’ди	tʊ-'dɪ
Consonants			
IPA	Phonetic Description	Example	IPA Transcription
p	voiceless bilabial plosive	пил	'pɪl
pʲ ²	voiceless bilabial plosive, semi-palatalized	піп	'pʲɪp
b	voiced bilabial plosive	бук	'buk
bʲ	voiced bilabial plosive, semi-palatalized	біль	'bʲɪlʲ
t	voiceless dental plosive	мат	'mat
tʲ	voiceless alveolar plosive, palatalized	стать	'statʲ
d	voiced dental plosive	дим	'dɪm
dʲ	voiced alveolar plosive , palatalized	дім	'dʲɪm
k	voiceless velar plosive	кут	'kut
kʲ	voiceless velar plosive, semi-palatalized	кіт	'kʲɪt
g	voiced velar plosive	‘гуля	'gu-lʲɐ
gʲ	voiced velar plosive , semi-palatalized	гінс	'gʲɪps
ɦ	voiced glottal fricative	глум	'ɦlum

¹ In the table allophones are marked with **highlight**.

² Symbol [ʲ] is used to mark both semipalatalized and palatalized consonants in view of the fact that there is no separate symbol for the feature of semipalatalization in IPA Transcription.

ɦʲ	voiced glottal fricative, semi-palatalized	‘гість	‘ɦʲisʲtʲ
x	voiceless velar fricative	хор	‘xɔr
xʲ	voiceless velar fricative, semi-palatalized	хід	‘xʲid
f	voiceless labiodental fricative	фах	‘fax
fʲ	voiceless labiodental fricative, semi-palatalized	фільм	‘fʲilʲm
ʋ	voiced labiodental approximant	вир,	‘ʋir
ʋʲ	voiced labiodental approximant, semi-palatalized	він	‘ʋʲin,
w	voiced labial-velar approximant	‘вухо, ‘кривда	‘wu-xo, ‘kriw-dɐ
s	voiceless dental fricative	сад	‘sad
sʲ	voiceless dental fricative, palatalized	Сян	‘sʲen
z	voiced dental fricative	зад	‘zad
zʲ	voiced dental fricative, palatalized	зір	‘zʲir
ʃ	voiceless postalveolar fricative	шар	‘ʃar
ʃʲ	voiceless postalveolar fricative, semi-palatalized	шість, за’тишся	‘ʃʲisʲtʲ, zɐ-‘tʲi-ʃʲɪɐ
ʒ	voiced postalveolar fricative	жар	‘ʒar
ʒʲ	voiced postalveolar fricative, semi-palatalized	‘жінка, за’міжжя	‘ʒʲin-ke, zɐ-‘mi-ʒʲɪɐ
ts	voiceless dental affricate	цирк	‘tsɪrk
tsʲ	voiceless dental affricate, palatalized	ці’на	tsʲi-‘na
dʒ	voiced dental affricate	дзень	‘dʒɛnʲ
dʒʲ	voiced dental affricate, palatalized	дзінь	‘dʒʲinʲ
tʃ	voiceless postalveolar affricate	час	‘tʃas
tʃʲ	voiceless postalveolar affricate, semi-palatalized	чп, уз’біччя	‘tʃʲip, ʊ-zʲbi-tʃʲɪɐ
dʒ	voiced postalveolar affricate	бджо’ла	bdʒɔ-‘la
dʒʲ	voiced postalveolar affricate, semi-palatalized	бджіл	‘bdʒʲil
m	voiced bilabial nasal	мат	‘mat
mʲ	voiced bilabial nasal, semi-palatalized	‘міра	‘mʲi-rɐ
n	voiced dental nasal	нас	‘nas

nʲ	voiced alveolar nasal, palatalized	ніс	'nʲis
l	voiced dental lateral approximant	лук	'luk
lʲ	voiced alveolar lateral approximant, palatalized	люк	'lʲuk
r	voiced alveolar trill	рак	'rak
rʲ	voiced alveolar trill, palatalized	ряд	'rʲed
j	voiced palatal approximant	як	'jək
ɦɑ̯	non-syllabic [j] or [i]	гай, най'шов	ɦɑ̯ , nɑ̯-'ʃow
ʔ	glottal stop (probably)	ае'робіка	ʔe-ʔe-'rɔ-bi-ke

Totally: **6** cardinal vocalic phonemes and **32** cardinal consonantal phonemes.

*Author of the table "Ukrainian IPA" both in Ukrainian and in English - **Tonia Bilous***

You can kindly contact me by e-mail:

tonia.bilous@skynet.be

ukraspeech@skynet.be